

**1076 PRINSIP AL WAKALAH BIL KHUSUMAH DALAM KEPEGUAMAN SYARIE:
ANALISIS PELANTIKAN DAN URUS TADBIRNYA DI BAWAH PERUNDANGAN
SYARIAH DI MAHKAMAH SYARIAH**

**Hammad Mohamad Dahalan¹, Prof Madya Dr Mohamad Rizal Abd Rahman², Dr Nur
Khalidah Dahlan³.**

ABSTRAK

Kerumitan memahami isu dan prosedur undang-undang berkaitan kes-kes syariah menyebabkan pihak-pihak melantik peguam syarie untuk mewakili mereka di mahkamah syariah. Pelantikan dan urus tadbir peguam syarie ini perlulah berdasarkan kepada prosedur-prosedur tertentu untuk menjaga kepentingan pihak-pihak serta peguam syarie. Kajian ini merupakan kajian perundangan. Kajian ini dilakukan secara kualitatif dengan menggunakan kaedah kajian perpustakaan dan kaedah penganalisan data ke atas buku-buku, peruntukan undang-undang dan kes-kes mahkamah syariah berkaitan pelantikan peguam syarie. Kaedah temu bual juga turut digunakan bagi menyokong dapatan kajian. Kajian mengenalpasti pelaksanaan prinsip syariah al wakalah bil khusumah pada zaman nabi dan sahabat. Kajian turut mengenal pasti pelaksanaan prinsip syariah tersebut dalam peruntukan undang-undang di mahkamah syariah di Malaysia. Kajian seterusnya menganalisis permasalahan yang wujud dalam peruntukan undang-undang tersebut. Kajian mendapati wujud ketidakseragaman serta pengaplikasiannya yang tidak jelas dalam peruntukan undang-undang terbabit berkaitan urus tadbir peguam syarie. Kajian seterusnya mencadangkan penyelesaian ke atas permasalahan yang wujud agar pelaksanaan berkaitan pelantikan serta urus tadbir peguam syarie lebih jelas, teratur serta menjamin hak anak guam.

Kata kunci: *al wakalah bil khusumah, peguam syarie, urus tadbir, tatatertib, mahkamah syariah*

ABSTRACT

The complexity of understanding the issues and law procedure regarding shariah cases lead the parties appoint sharie lawyer to represent their cases in shariah court. Appointment and governance of syariah lawyers must be based on certain procedures to take care of the interests of the parties and syariah lawyers. This research is a legal studies research. This research uses method library research and data analysis of law books, legal provisions and shariah cases which are related to the research. This research also uses interview method to support this research's findings. This research identifies the implementation of principle shariah al wakalah bil khusumah throughout the prophet and companion lifetime. This research also identifies the implementation of legal provisions in shariah court that are related to this shariah principal. This research analys the problems exist in the related legal provisons. This research finds that there is inconsistency and its application is unclear in these provisions relating to the administration of syariah lawyers. Thus, this research suggests solutions to existing issues to ensure that enforcement of the appointment and administration of sharie lawyer is evident, structured and secured.

¹ Pensyarah di Fakulti Syariah dan Undang-undang, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS) (hammad@kuis.edu.my)

² Professor Madya di Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) (noryn@ukm.edu.my)

³ Pensyarah Kanan di Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) (nurkhalidahdahan@ukm.edu.my)

Key words: *al wakalah bil khusumah, sharie lawyer, governance, discipline, shariah court*

1.0 Pengenalan

Menurut Kamus Dewan Bahasa dan Pustaka, peguam didefinisikan sebagai orang yang ahli dalam bidang undang-undang. Peguam syarie pula dikhususkan kepada seseorang yang membela anak guamnya di mahkamah syariah dalam kes yang mana mahkamah syariah mempunyai bidang kuasa (Jasri, 2005: 169). Peguam Syarie juga ditafsirkan seseorang yang dilantik sebagai Peguam Syarie di bawah seksyen 80 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003. Dari sudut fiqh pula, perlantikan peguam syarie adalah dikaitkan dengan konsep *wakalah bil al-khusumah*. *Wakalah* boleh didefinisikan sebagai pemeliharaan atau penyerahan atau perwakilan. Manakala *khusumah* bermaksud suatu dakwaan yang benar atau jawapan yang jelas dengan berkata “ya” atau “tidak” (Jasri, 2005: 169). Konsep *wakalah bil al-khusumah* memberi pengertian perdebatan yang berlaku di antara dua pihak yang bertikai dan berbalah (Ain, 2015: 35).

Prinsip Islam amat mementingkan keadilan serta tidak melakukan kezaliman dalam menjaga kepentingan pihak-pihak serta peguam syarie sepanjang tempoh perwakilan ini berlaku. Ini bertepatan dengan surah *al Maidah* ayat 42 sebagaimana berikut:

...Tetapi jika engkau memutuskan (perkara mereka), maka buatlah keputusan dengan adil. Sesungguhnya Allah menyukai orang-orang yang adil.

Jelaslah ayat al Quran ini menyokong tindakan-tindakan yang jelas dan teratur dibuat dalam melaksanakan keadilan mutlak bagi seluruh manusia. Ianya juga sejajar dengan firman Allah dalam surah *al Hajj* ayat 78:

... Dia telah memilih kamu dan Dia tidak menjadikan kesukaran untukmu dalam agama.

FirmanNya lagi:

Allah menginginkan kemudahan bagimu, dan tidak menginginkan kesukaran bagimu.

Dalam hal ini, tindakan-tindakan pihak berwajib menggubal prosedur pelantikan dan urus tadbir peguam syarie yang baik juga menepati kehendak keadilan dalam Islam. Oleh hal demikian, untuk memastikan setiap pihak-pihak mendapat keadilan yang sewajarnya serta tidak dizalimi oleh mana-mana pihak, sistem kehakiman Islam melalui pengaplikasian perundangan syariah mengambil berat berkaitan prosedur pelantikan dan urus tadbir peguam syarie dalam usaha memastikan kepentingan kesemua pihak terjamin.

Prinsip Islam sangat menekankan agar segala proses pelantikan dan urus tadbir peguam syarie dilakukan dengan teratur, kemas dan menjamin hak anak guam. Hal ini demikian kerana,

setiap prosedur tersebut mampu melicinkan lagi proses pelantikan dan urus tadbir peguam syarie dalam menjalani prosiding di mahkamah syariah. Kelicinan proses pelantikan serta urus tadbir ini amat penting dalam membantu pihak-pihak menjalani prosiding di mahkamah syariah dengan lancar, adil serta menjamin hak pihak-pihak baik anak guam mahupun peguam syarie. Prosedur pelantikan serta urus tadbir peguam syarie diperuntukkan di bawah Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Negeri Selangor) 2003 serta Kaedah-kaedah Peguam Syarie 1991 (ianya turut diperuntukan dalam Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah dan Kaedah-kaedah Peguam Syarie di negeri-negeri lain). Kedua-dua peruntukan undang-undang tersebut berfungsi memastikan kepentingan pihak-pihak serta peguam syarie semasa menjalani prosiding di mahkamah syariah terjamin. Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Negeri Selangor) 2003 memperuntukkan berkaitan prosedur pelantikan peguam syarie dalam seksyen 34 hingga seksyen 39. Kaedah-kaedah Peguam Syarie 1991 pula memperuntukkan berkaitan urus tadbir peguam syarie yang merangkumi penubuhan jawatankuasa peguam syarie, kelayakan peguam syarie serta prosiding tatatertib peguam syarie. Dalam erti kata lain, adalah amat penting untuk proses pelantikan dan urus tadbir peguam syarie ini diuruskan secara efisien, teratur dan jelas agar segala apa jua perkara yang melibatkan kepentingan pihak-pihak serta peguam syarie dapat dicapai serta menepati prinsip Islam.

2.0 Metodologi Kajian

Kajian ini merupakan kajian perundangan tulen. Kajian ini merupakan kajian kualitatif. Kajian ini mengguna pakai metod kajian perpustakaan untuk mengenal pasti prinsip syariah *al wakalah bil khusumah* yang diaplikasikan pada zaman Nabi, sahabat dan masa kini. Untuk itu, pengkaji telah mengumpul dan menganalisis data-data kajian seperti buku-buku, kes-kes syariah, jurnal-jurnal dan peruntukan undang-undang yang berkaitan. Seterusnya, pengkaji menggunakan kaedah temu bual kajian. Kaedah ini membantu pengkaji dalam mengumpul data-data kajian yang tidak ada dalam bentuk dokumentasi seperti pengalaman dan pemerhatian informan-informan berkaitan pelantikan serta urus tadbir peguam syarie di mahkamah syariah sepanjang menjadi pengamal undang-undang syariah. Temu bual kajian ini turut menjadi data yang menyokong dapatan kajian pengkaji. Untuk tujuan tersebut, pengkaji telah menemubual ketua-ketua hakim syarie di negeri Pahang, Kedah, Kelantan, Pulau Pinang, Melaka, Sabah dan Selangor. Data-data kajian yang diperolehi ini kemudiannya dianalisis secara kritis untuk mendapatkan permasalahan dan dapatan kajian. Seterusnya, pengkaji mencadangkan penyelesaian ke atas permasalahan kajian tersebut dan memastikan bahawa setiap cadangan yang dikemukakan adalah menepati asas prinsip syariah.

3.0 Pelaksanaan *Al Wakalah Bil Khusumah* Pada Zaman Nabi Dan Sahabat

Pelaksanaan *al wakalah bil khusumah* di zaman Rasulullah S.A.W. dapat dilihat melalui hadith daripada Jabir Bin Abdullah r.a. Beliau berkata, “Suatu ketika aku berhajat untuk keluar ke Khaibar, lalu aku pergi berjumpa baginda Rasulullah S.A.W. Aku menceritakan tentang hajatku untuk ke Khaibar, lalu baginda S.A.W. bersabda, jika kamu berjumpa wakilku, maka ambillah daripadanya lima belas gantang (gandum) dan jika dia meminta daripadamu bukti (bahawa engkau adalah wakilku) maka letakkanlah tanganmu ke atas bahu sebagai bukti.” Di dalam hadith ini jelas menunjukkan bahawa Rasulullah S.A.W. sendiri mengamalkan konsep

perwakilan di dalam urusan harian (Musa, 2013: 15-16). Seterusnya ialah dalam hal berkaitan zakat, baginda S.A.W. pernah mengutus al-Su'at r.a. untuk mengutip zakat. Baginda S.A.W. juga telah mewakilkan 'Amru bin Umayyah al-Damiri r.a. dalam menikahkan Ummu Habibah bin Abu Sufyan r.a. Rasulullah S.A.W. juga mewakilkan Abu Rafi'i r.a. untuk menerima pernikahan Maimunah Binti al-Harith. Seterusnya Rasulullah S.A.W. pernah melantik 'Urwah al-Bariqi r.a. untuk membeli seekor kibas (Musa, 2013: 15-16).

Prinsip *al wakalah bil khusumah* turut dapat dilihat pada zaman sahabat. Sahabat berperanan seperti peguam syarie dan mewakili pihak-pihak dalam menyelesaikan masalah. Sungguhpun tiada proses formal pelantikan dilakukan, namun konsep perwakilan itu adalah jelas. Para sahabat mewakili pihak-pihak dalam mencapai keadilan serta menjadi pakar yang merungkai perkara-perkara yang tidak diketahui masyarakat biasa. Contohnya ialah peristiwa yang berlaku di zaman Khalifah Umar Al-Khattab r.a. pada tahun kebuluran. Di dalam peristiwa ini Saidina Ali r.a. telah memainkan peranan sebagai seorang wakil terhadap seorang wanita yang telah berjumpa dan meminta Khalifah Umar r.a. mengenakan hukuman rejam ke atasnya. Wanita tersebut telah mendakwa bahawa beliau telah mengandung akibat perbuatan zina. Namun begitu, Saidina Ali r.a. yang bertindak sebagai seorang wakil telah meneliti kes tersebut dan mengenalpasti faktor yang menyebabkan wanita tersebut melakukan zina. Hasil penelitian mendapati bahawa wanita tersebut telah dirogol dan zina yang berlaku adalah bukan atas kerelaan wanita tersebut tetapi dipaksa untuk menyelamatkan dirinya dari kebuluran. Pasangan zina wanita tersebut memberikan syarat bahawa susu akan diberikan kepada wanita tersebut hanya jika wanita tersebut menyerahkan dirinya. Saidina Ali r.a. dengan jelas memainkan peranannya sebagai seorang wakil untuk membela wanita tersebut yang akhirnya dibebaskan daripada hukuman atas alasan darurat. Peristiwa ini jelas menunjukkan kepentingan seorang wakil yang mana boleh menghalang daripada berlakunya hukuman yang tidak adil pada pihak yang teraniaya (Musa, 2013: 15-16).

Pada zaman Khalifah Umar r.a. juga terdapat peristiwa bagaimana peranan seorang wakil yang telah dimainkan oleh Saidina Ali r.a. telah mengelakkan seorang lelaki yang difitnah dari dikenakan hukuman atas kesalahan yang beliau tidak pernah dibuat. Ini berlaku apabila seorang wanita telah datang mengadu kepada Khalifah Umar r.a. bahawa seorang lelaki telah mencabulnya dan menunjukkan cecair putih yang ada pada kainnya sebagai bukti. Pada ketika itu, lelaki yang difitnah telah berkata, "Wahai Amir al-Mukminin, pastikanlah kes saya ini. Demi Allah saya tidak melakukannya dan langsung tidak berniat untuk melakukannya. Sebenarnya dialah yang cuba memerangkap saya, nasib baik saya berjaya menjaga diri daripada melakukan perkara terkutuk itu." Mendengar perkataan tersebut, Khalifah Umar r.a. telah meminta pendapat Saidina Ali r.a. Hasil penelitian yang dibuat, Saidina Ali r.a. mendapati bahawa cecair yang ada pada kain wanita tersebut bukanlah air mani tetapi ia merupakan putih telur. Setelah disiasat, wanita tersebut mengaku bahawa ianya merupakan tipu muslihatnya semata-mata dan bahawa wanita tersebut sakit hati dan dendam kerana ditolak oleh lelaki tersebut (Musa, 2013: 15-16).

Berdasarkan peristiwa-peristiwa semenjak zaman Rasulullah S.A.W. dan juga zaman Khalifah r.a. jelaslah menunjukkan bahawa konsep perwakilan dan kepeguaman ini telah diamalkan sejak sekian lama. Ia menunjukkan konsep perwakilan ini selaras dengan prinsip Islam iaitu untuk memberikan hak kepada yang berhak serta menjatuhkan hukuman yang adil. Peristiwa-peristiwa ini juga menggambarkan bahawa dalam mencapai keadilan, perlunya

seseorang yang mahir dalam sesuatu bidang menjadi wakil untuk menyelesaikan masalah. Sungguhpun perwakilan yang dilaksanakan pada zaman Islam dahulu tidak mengkhususkan panggilan “peguam syarie” namun ianya memberitahu secara umum prinsip wakalah yang telah digariskan di dalam Islam. Dari segi pentadbirannya pula, kajian mendapati tiada badan yang khusus mengawal selia amalan perwakilan yang ada seperti yang ada pada hari ini. Kajian turut mendapati amalan perwakilan pada zaman dahulu juga tidak memperincikan syarat kelayakan wakil serta tindakan tatatertib terhadap wakil. Namun umumnya, setiap wakil yang dilantik merupakan individu yang mempunyai kemahiran berhujah, berfikir serta pengetahuan yang tinggi dan mana-mana tindakan wakil yang menyalahi prinsip-prinsip Islam boleh dikenakan hukuman ta’zir oleh pemerintah (Rafizal, 2013: 25).

4.0 Pelaksanaan *Al Wakalah Bil Khusumah* Pada Masa Kini Di Mahkamah Syariah

Pelantikan peguam syarie diperuntukkan di bawah seksyen 34 hingga seksyen 39 Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Negeri Selangor) 2003. Seksyen 34 enakmen ini memperuntukkan pelantikan peguam syarie hendaklah dibuat dihadapan pendaftar dengan menggunakan borang MS 5 dalam enakmen tersebut:

Seksyen 34. Wakalah

- (1) Pelantikan seorang Peguam Syarie hendaklah dilafazkan oleh orang yang melantiknya, dan diterima oleh Peguam Syarie yang dilantik sedemikian, di hadapan Mahkamah atau Pendaftar.
- (2) Jika seorang Peguam Syarie telah menerima pelantikannya di bawah subseksyen (1), dia hendaklah, sebelum mengambil apa-apa langkah dalam prosiding itu, memfailkan suatu wakalah dalam Borang MS 5.

Seksyen 35 hingga seksyen 39 pula memperuntukkan berkaitan penyampaian kepada peguam syarie, penukaran serta pelepasan peguam syarie, pelepasan atas permohonan peguam syarie dan kematian. Berdasarkan Enakmen Pentadbiran Agama Islam Negeri-negeri, satu undang-undang kecil telah diluluskan bagi mengawal selia pentadbiran hal-hal berkaitan peguam syarie. Ini dapat dilihat contohnya di dalam seksyen 80 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003. Berdasarkan peruntukan ini, Majlis diberi kuasa untuk membuat Kaedah-kaedah Peguam Syarie bagi negeri masing-masing. Antara kaedah-kaedah yang digubal ialah Kaedah-kaedah Peguam Syarie (Kelantan) 1988, Kaedah-kaedah Peguam Syarie (Pahang) 1990, Kaedah-kaedah Peguam Syarie (Melaka) 1989 dan sebagainya. Kaedah-kaedah yang ada ini juga turut dipinda dari semasa ke semasa. Contohnya yang terkini bagi Kedah ialah Peraturan-peraturan Peguam Syarie (Kedah Darul Aman) 2016.

Namun begitu, undang-undang yang ada ini dilihat tidak selaras dan tidak seragam antara negeri-negeri. Ini kerana pentadbiran peguam syarie adalah di bawah bidang kuasa negeri sepertimana yang diperuntukkan di bawah Senarai II Jadual Sembilan Perlembagaan Persekutuan. Kesannya, pentadbiran berkaitan peguam syarie dilihat tidak seragam dan berbeza antara negeri-negeri. Dari segi kelayakan dan sebagainya, ia bergantung kepada apa yang telah ditetapkan oleh negeri tersebut. Ketidakselarasan ini menyebabkan berlakunya kekeliruan serta

kekaburan berkaitan peruntukan undang-undang serta pengaplikasian prosesnya baik kepada pihak yang beramal mahupun masyarakat itu sendiri.

Oleh sebab itu Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia telah ditubuhkan pada tahun 1998 sebagai salah satu usaha dalam menyeragamkan undang-undang berkaitan permasalahan ketidakseragaman yang wujud di Mahkamah Syariah (Mazni, 2016: 176). Sebagai salah satu usaha JKSM dalam menjalankan fungsinya, Arahan Amalan telah dikeluarkan dari masa ke semasa yang merangkumi pelbagai prosedur kehakiman. Antaranya ialah Arahan Amalan No.4 Tahun 2002 yang mana arahan amalan ini adalah berkaitan dengan etika peguam syarie. Dari sudut pelaksanaan arahan amalan ini di setiap negeri, Ketua Hakim Syarie Negeri-negeri perlu mengendorskan terlebih dahulu di negeri masing-masing bagi memastikan bahawa arahan amalan yang dikeluarkan adalah berkuatkuasa di negeri tersebut.

Walaupun telah wujud arahan amalan sebagai salah satu usaha penyeragaman di setiap negeri, namun perlu diakui bahawa masih wujud kelompangan serta ketidakseragaman urusan tadbir peguam syarie yang berlaku. Antara perkara yang paling jelas adalah berkaitan dengan ahli jawatankuasa peguam syarie, syarat-syarat perlantikan peguam syarie dan tata tertib peguam syarie di negeri-negeri. Berdasarkan jadual di bawah menunjukkan wujudnya ketidakseragaman dalam jawatankuasa peguam syarie di negeri-negeri di Malaysia.

Jadual 1.0: Nama dan Keanggotaan Jawatankuasa Peguam Syarie Negeri-Negeri

Negeri	Pengerusi	Ahli Tetap	Ahli Dilantik	Tempoh Lantikan	Setiausaha	Jumlah Ahli
Selangor	Ketua Hakim Syarie	<ul style="list-style-type: none"> •Penasihat Undang-Undang Negeri/ Wakil •Seorang Hakim Mahkamah Rayuan Syariah Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia •Seorang Hakim Kanan Mahkamah Tinggi Syariah •Ketua Pendakwa Syarie 	<ul style="list-style-type: none"> •Seorang Peguam Syarie •Seorang Yang Berkemahiran Hukum Syarak 	3 Tahun	Ketua Pendaftar	7
Wilayah Persekutuan	Ketua Hakim Syarie	<ul style="list-style-type: none"> •Peguam Negara/ Wakil •Ketua Pendakwa Syarie 	2 Orang Dilantik Oleh Majlis	3 Tahun	Pendaftar Mahkamah Tinggi Syariah	5
Kedah	Ketua Hakim Syarie	<ul style="list-style-type: none"> •Penasihat Undang-Undang Negeri •Setiausaha Majlis •Ketua Pendaftar Jabatan Kehakiman Syariah Negeri •Ketua Pendakwa 	<ul style="list-style-type: none"> •Seorang Wakil Peguam Syarie •Seorang Yang Arif Dalam Hukum Syarak 	3 Tahun	Ketua Penolong Pengarah (Undang-Undang Keluarga Islam)	7

Terengganu	Yang Dipertua Majlis Agama Islam Dan Adat Melayu Terengganu	<ul style="list-style-type: none"> •Penasihat Undang-Undang Negeri/ Wakil •Mufti •Ketua Hakim Syarie •Ketua Pendakwa Syarie 	X	Tiada Tempoh	Pesuruhjaya Hal Ehwal Agama	6
Johor	Penasihat Undang-Undang Negeri	<ul style="list-style-type: none"> •Ketua Pegawai Eksekutif MAIJ •Mufti Atau Wakil •Ketua Hakim Syarie •Ketua Pendakwa Syarie 	Wakil PGSM	3 Tahun	Ketua Penolong Pengarah Undang-Undang Syariah	6
Negeri Sembilan	Ketua Hakim Syarie	<ul style="list-style-type: none"> •Penasihat Undang-Undang Negeri/ Wakil •Hakim Mahkamah Rayuan Syariah •Hakim Kanan Mahkamah Tinggi Syariah •Ketua Pendakwa Syarie 	<ul style="list-style-type: none"> •Penasihat Undang-Undang Negeri/Wakil •Hakim Mahkamah Rayuan Syariah •Hakim Kanan Mahka-mah Tinggi Syariah •Ketua Pendak-wa Syarie •Wakil Peguam Syarie •Seorang Berke-mahiran Hukum Syarak 	3 Tahun	Ketua Pendaftar	7
Perak	Ketua Hakim Syarie	<ul style="list-style-type: none"> •Mufti/ Wakil •Penasihat Undang-Undang Negeri/ Wakil •Ketua Bahagian Undang-Undang Syariah, JAIP 	Seorang Peguam Syarie Atas Syor Ketua Hakim Syarie	2 Tahun	Ketua Pendaftar	5
Kelantan	Ketua Hakim Syarie	•Pendakwa Syarie	3 Orang Dilantik Sultan	2 Tahun	Ketua Pendaftar	5
Pulau Pinang	Ahli Majlis	<ul style="list-style-type: none"> •Ketua Pendakwa Syarie •Penasihat Undang-Undang Negeri/ Wakil 	2 Orang Berkemahiran Hukum Syarak	3 Tahun	Ketua Pendaftar	5
Perlis	Pengerusi Dilantik Oleh Majlis	•Pendakwa Syarie	•Seorang Wakil Peguam	3 Tahun	Pendaftar Mahkamah Tinggi Syariah	5

			Syarie •2 Orang Ahli Majlis Berkemahiran Hukum Sarak			
Pahang	Ahli Majlis Agama Islam	•Penasihat Undang-Undang Negeri •Ketua Pendakwa Syarie	2 Orang Dilantik Majlis	3 Tahun	Setiasaha Majlis	5
Sarawak	Hakim Mahkam-ah Tinggi Syariah	•Ketua Pendakwa Syarie •Pendaftar Mahkamah Tinggi Syariah	•Seorang Peguam Syarie Yang Dilantik Oleh Ketua Hakim Syarie •2 Orang Ahli Lain Berke- mahiran Kehaki-man Islam/ Hukum Sarak	3 Tahun	Dilantik Dari Kalangan Ahli Jawatankua-sa	6
Melaka	X	X	X	X	X	X
Sabah	X	X	X	X	X	X

Setiap Jawatankuasa mempunyai seorang pengerusi bagi mengawal organisasi atau jawatankuasa tersebut. Pengerusi dalam Jawatankuasa bagi setiap negeri disandang oleh jawatan-jawatan yang berbeza sebagaimana yang telah ditetapkan dalam Kaedah-Kaedah atau Peraturan-Peraturan Peguam Syarie mengikut negeri masing-masing. Secara umumnya, Ketua Hakim Syarie akan bertindak sebagai Pengerusi Jawatankuasa, kecuali bagi Jawatankuasa dalam Negeri Johor yang dipengerusikan oleh Penasihat Undang-Undang. Seterusnya, Negeri Pahang pula tidak menetapkan jawatan tertentu untuk menyandang sebagai Pengerusi Jawatankuasa. Selain itu, bagi Negeri Perlis pula, Pengerusi hendaklah dilantik oleh Majlis. Seterusnya, di Pulau Pinang pula, Pengerusi bagi Jawatankuasa hendaklah dilantik seorang daripada kalangan Ahli Majlis. Selain itu, berbeza pula di Negeri Sarawak yang mana Hakim Mahkamah Tinggi Syariah yang akan bertindak sebagai Pengerusi Jawatankuasa. Akhir sekali, bagi Negeri Terengganu pula, Yang Di-Pertua Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu yang akan bertindak sebagai Pengerusi Jawatankuasa.

Berdasarkan jadual 1.0 tersebut, ahli lain dalam jawatankuasa peguam syarie juga tidak seragam. Sepertimana yang ditetapkan oleh negeri Negeri Johor, Kedah, Negeri Sembilan, Pahang, Perak, Pulau Pinang, Selangor dan Terengganu yang menjadikan Penasihat Undang-Undang Negeri atau wakilnya sebagai anggota dalam Jawatankuasa Peguam Syarie masing-masing. Manakala di Wilayah Persekutuan pula telah menetapkan Peguam Negara atau wakilnya akan berada dalam jawatankuasa tersebut. Namun, tiada peruntukan berhubung Penasihat Undang-Undang Negeri atau wakilnya sebagai anggota dalam Jawatankuasa Peguam Syarie di Kelantan, Melaka, Perlis, dan Sarawak.

Seterusnya, dari sudut syarat kelayakan peguam syarie juga dilihat tidak seragam terutamanya jika dilihat dari kelayakan akademik. Kaedah-kaedah Peguam Syarie di Negeri

Selangor, Negeri Sembilan dan Perak mensyaratkan pemohon memiliki Ijazah Sarjana Muda Syariah dari mana-mana Universiti atau mana-mana institusi pengajian tinggi yang diiktiraf oleh Kerajaan Malaysia serta memiliki Diploma Undang-undang Pentadbiran Kehakiman Islam daripada Universiti Islam Antarabangsa atau mana-mana Diploma Lulusan Ijazah yang setaraf dan diiktiraf oleh kerajaan Malaysia. Manakala Kaedah-kaedah Peguam Syarie di negeri-negeri lain tidak mensyaratkan kelayakan pemohon untuk memiliki Diploma Lulusan Ijazah, pemohon disyaratkan memiliki Ijazah Sarjana Muda Syariah sahaja. Malah Kaedah-kaedah Peguam Syarie di ketiga-tiga negeri tersebut juga mensyaratkan kelayakan tamat latihan dalam kamar di mana-mana firma guaman syarie dan syarat ini tidak dinyatakan dalam mana-mana peruntukan Kaedah-kaedah Peguam Syarie di negeri-negeri lain.

Seterusnya dari sudut prosedur tatatertib, wujud kekaburan dalam pengaplikasian proses prosedur tatatertib. Ini dapat dilihat dalam kes Muhamad Burok (M.Mageswari, 2012). Dalam kes ini, Muhamad Burok telah gagal menghadiri satu keputusan cerai di mahkamah. Akibatnya, Muhamad Burok telah dikenakan tindakan penggantungan tugas sebagai Peguam Syarie di Mahkamah Syariah Wilayah Persekutuan selama enam (6) bulan bermula 1 Jun 2012. Muhammad Burok telah bertindak memfailkan permohonan semakan kehakiman di Mahkamah Tinggi Shah Alam untuk mengisytiharkan keputusan kedua-dua responden tersebut adalah tidak sah serta melangkaui bidang kuasa. Permohonan itu dibuat pada 4 Oktober 2012 dan Hakim Datuk Zaleha Yusof pada masa itu telah membenarkan permohonan Muhamad Burok dan membatalkan keputusan kedua-dua responden. Hakim juga telah memerintahkan kedua-dua responden membayar ganti rugi am yang akan ditaksir kemudian serta kos sebanyak RM 7000 kepada Muhamad Burok. Kajian mendapati terdapat kekaburan dalam Kaedah-kaedah Peguam Syarie berkaitan prosedur tatatertib dan menyebabkan keputusan mahkamah adalah tidak sah terhadap peguam syarie.

Kajian mendapati bahawa wujud perbezaan dalam urusan tadbir peguam syarie berkaitan jawatankuasa peguam syarie, syarat kelayakan peguam syarie dan prosiding tatatertib peguam syarie. Berdasarkan temubual bersama hakim-hakim syarie, informan-informan turut menyokong dapatan kajian ini bahawa wujudnya ketidakseragaman dan kekaburan dalam urusan tadbir jawatankuasa peguam syarie, syarat kelayakan peguam syarie serta prosiding tatatertib peguam syarie tersebut. Ketidakseragaman dan kekaburan ini akhirnya boleh membawa kepada pengaplikasiannya yang tidak berkesan, tidak jelas dan tidak teratur dan seterusnya mengakibatkan kesan negatif dalam urusan tadbir peguam syarie di Malaysia (Rahman, Abu Bakar, Jasri, Adib, 2019).

Sungguhpun begitu, ini tidak bermakna bahawa penyeragaman undang-undang berkaitan urusan tadbir peguam syarie adalah mustahil. Ini jelas apabila baru-baru ini Rang Undang-undang (RUU) Profesion Guaman Syarie (Wilayah-wilayah Persekutuan) telah mendapat perkenan Yang di-Pertuan Agong. Perkara ini dilihat sebagai salah satu langkah yang baik ke arah penyeragaman undang-undang berkaitan urusan tadbir peguam syarie. RUU ini boleh dijadikan model bagi menggalakkan keseragaman pentadbiran agama negeri melalui proses rundingan.

5.0 Kesimpulan

Sebagai rumusan, pengkaji menghujahkan bahawa Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah serta Kaedah-kaedah Peguam Syarie Negeri-negeri yang memperuntukkan berkaitan pelantikan

dan urus tadbir peguam syarie merupakan kesinambungan kepada undang-undang Islam yang terdahulu. Peruntukan undang-undang terbabit wajar diiktiraf di bawah prinsip *Istihsan*, *Masalih al Mursalah* dan *Siasah al Syar'iyah*. Malah peruntukan undang-undang tersebut adalah menepati prinsip umum *al wakalah bil khusumah* menurut syarak. Ianya juga menepati kehendak prinsip Islam yang mementingkan keadilan dicapai melalui tindakan-tindakan pemerintah yang jelas. Sungguhpun begitu, masih terdapat sedikit kelemahan dalam pengaplikasian peruntukan undang-undang serta proses berkaitan urus tadbir peguam syarie ini. Adalah diharapkan agar kelemahan yang wujud dalam peruntukan undang-undang dan pelaksanaan proses urus tadbir peguam syarie ini dapat diatasi dengan mewujudkan badan pelaksanaan peguam syarie yang seragam serta proses pelaksanaannya yang jelas agar ianya dapat membantu setiap pihak memahami serta melaksanakannya dengan lebih teratur, berkesan dan jelas pada masa yang akan datang dan seterusnya mengangkat martabat peguam syarie sebagai badan profesionalisme di Malaysia.

RUJUKAN

- Ain Mawaddah. 2015. Peranan Peguam Syarie Dalam Melaksanakan Kes Murtad Dalam Kalangan Muallaf: Suatu Penilaian. Disertasi Ijazah Sarjana Syariah, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Kuala Lumpur. Hlm. 35.
- Arifin Zakaria. 2011. *Prospek Kepeguaman Islam Dalam Sistem Perundangan Dan Kehakiman Sivil Di Malaysia*. Konvensyen Peguam Syarie Seluruh Malaysia.
- Jasri Jamal. 2005. Isu Perlantikan dan Etika Peguam Syarie, Sunt. Taju Aris Ahmad Bustani, Mohd Hisham Mohd Kamal & Farid Sufian Shuaib dalam *Kaedah Perundangan, Bidangkuasa Dan Tatacara Mahkamah Syariah*. Hlm 169. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- M. Mageswari. 2012. Syarie Lawyers Can Challenge His Suspension Order, Rules Judge. [Dalam Talian] Tersedia: <https://www.thestar.com.my/news/nation/2012/10/13/syarie-lawyer-can-challenge-his-suspension-order-rules-judge/> [diakses pada 13 Oktober 2012]
- Mahmud Saedon Awang Othman. 1997. Peguam Syarie: Cabaran Dan Penyelesaiannya. *Jurnal Hukum*, 8, (2).
- Mazni Abdul Wahab. 2016. Arahan Amalan Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia Di Mahkamah Syariah: Suatu Sorotan Literatur [Dalam Talian] Tersedia: <https://ejournal.um.edu.my/index.php/JSLR/issue/view/290> (diakses pada 11 Oktober 2019)
- Md Zawawi Abu Bakar. 2003. Isu-Isu Peguam Syarie di Malaysia. *Jurnal Syariah*, 11 (2). Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

Mohamed Azam Mohamed Adil. 1996. Peguam Syarie, Masa Depan dan Cabaran di Malaysia, 8 (1) *KANUN 1*.

Muhamad Burok. 2007. Isu Dan Permasalahan Guaman Syarie Ke Arah Penubuhan Majlis Peguam Syarie. dalam Amalan Kehakiman Dan Guaman Syarie Di Malaysia. Universiti Sains Islam Malaysia.

Musa bin Awang. 2013. Peranan Peguam Syarie Dalam Sistem Pentadbiran Kehakiman Islam Di Malaysia: Sejarah, Cabaran dan Halatuju. [Dalam Talian] Tersedia: https://www.academia.edu/35366283/PERANAN_PEGUAM_SYARIE_DI_DALAM_SISTEM (diakses pada 11 Oktober 2019).

Siti Zalikah Md Nor. 2004. Al-Wakalah Bi Al-Khusūmah, dalam *Al-Syariah Kehakiman Islam*. Jil. 2. Hlm 196. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.

Biografi Penulis

Hammad Mohamad Dahalan merupakan pensyarah di Fakulti Syariah dan Undang-undang, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor dan kini sedang melanjutkan pelajaran di peringkat Doktor Falsafah di Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Prof Madya Dr Mohamad Rizal Abdul Rahman merupakan pensyarah kanan di Fakulti Undang-undang Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau pakar dalam Undang-undang Pentadbiran dan Siber.

Dr Nur Khalidah Dahlan merupakan pensyarah kanan di Fakulti Undang-undang Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau pakar dalam Penyelesaian Pertikaian Alternatif, Sulh dan Perbankan Islam.